

הרב מתתיהו דייטש

רב אב"ד רמת שלמה, ירושלים
מח"ס שו"ת נתיבות אדם

בענין איסור סחורה בפירות נכרים בשביעית

דמדאורייתא היא, דאל"ה איך תדחי איסור סחורה בפ"ש דרבנן מצות בכורה שהיא מן התורה.

א

מקורו, ואם איסורו מדאורייתא או מדרבנן

ג) ולכאורה יש לעיין בזה, דהנה במתני' קתני לה איסור סחורה בשביעית בחדא מחתא באיסור סחורה בבכור ותרומות ודברים האסורים, והרי איסור סחורה בבכורות ותרומות מבואר בהדיא דהוי רק משום גזירה דרבנן, דילמא אתי בהו לידי תקלה, אבל מדאורייתא שרי, כדתניא (בכורות דף ל"א ע"ב), בבכור נאמר לא תפדה אבל נמכר הוא, וכמש"כ כאן הרא"ש ז"ל בפירושו, וכ"כ האור זרוע (ח"א סימן ש"ל), וכן סתם בתשו' חתם סופר (יו"ד סימן ק"ו), עיי"ש. [ועיין מש"כ בזה במשנה ראשונה]. ולענין איסור סחורה בשאר איסורים דתנן במתניתין הכא, נחלקו בזה הפוסקים טובא אם איסורו מדאורייתא או רק מדרבנן, כאשר אסף בזה כל השיטות לכאן ולכאן בספר משנת יוסף (ח"ג דף ל"ה), עיי"ש. ובשו"ת חתם סופר (חיו"ד סי' ק"ד) כתב דמש"כ רוב הפוסקים ככולם מסכימים שהוא איסור דאורייתא, יעוי"ש. וכן האריך להוכיח בבית אדם (כלל ס"ט אות ס"ד) דרוב מנין ורוב בנין ס"ל שהוא מדאורייתא. ולעומת זאת יעויין בנודע ביהודה (מהדו"ת חיו"ד סימן ס"ב) דמסיק בזה, דהסכמת כל הראשונים שהוא רק מדברי סופרים, יעוי"ש. ומעתה בשלמא אי אמרינן דאיסור סחורה בשביעית הוא רק מדרבנן ניחא היטב, דרישא דמתניתין [עד נבילות וטרפות], הוי איסורייהו מדרבנן, וסיפא [מנבילות], הוי דאורייתא. ולפמש"כ החוות יאיר (סימן קמ"ב) לחדש ולחלק ביניהם, דשקצים ורמשים אסורין מדאורייתא ונבילות וטרפות אסירי רק

א) תנן במתני' (שביעית פ"ז מ"ג), הצבע צובע לעצמו, ולא יצבע בשכר, שאין עושין סחורה בפרות שביעית, ולא בכורות, ולא בתרומות, ולא בנבלות, ולא בטרפות, ולא בשקצים, ולא ברמשים. ולא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק, אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו, לקח לעצמו והותר, מותר למכרן.

ב) והא דאסרינן סחורה בפירות שביעית לפינן לה בגמ' (ע"ז דף ס"ב ע"א) מקרא דכתיב (ויקרא כ"ה, ו), והיתה הארץ לכם לאכלה, דרשי' לאכלה ולא לסחורה, יעוי"ש. ולכאורה מבואר דהויא איסור מדאורייתא, דהא דרשינן לה מקרא. והנה כי כן כתב הרמב"ן ז"ל בספר המצות (במ"ע שהוסיף מצוה ג'), וכ"כ רש"י ותוס' (בקיודשין דף כ' ע"א) דאיסור סחורה בפ"ש היא מן התורה באיסור עשה. ומיהו מהר"ן חיות ז"ל (ר"ה דף כ"ב ע"א) רצה לדייק מלשון הערוך (ערך אבק) דאיסור סחורה בפ"ש הוי רק מדרבנן. אך בתורת הארץ (ח"א פ"ח אות נ"א) דחה דבריו, והעלה כי גם דעת הערוך הוא כדעת כל הראשונים דס"ל דהויא איסור מדאורייתא. וגם הרמב"ם ז"ל אף דלא חשב בספר המצות מ"ע זו דלאכלה ולא סחורה, היינו משום דס"ל דלאו הבא מכלל עשה לא חשיבא עשה גמורה, כמש"כ המגילת אסתר (שם), אבל באמת גם הרמב"ם ז"ל ס"ל דסחורה בפ"ש הוי איסור מן התורה, כדמוכח ממש"כ (בהל' בכורות פ"ט ה"ט), דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה, משום לאכלה ולא לסחורה. הרי

איירי בלוקט על מנת למכור.

(ה) והוכיחו הר"ש והתוס' (שם) לדבריהם, דגם בקונה ומוכר איכא איסור סחורה, מהא דתנן במתני' נמי שאין עושין סחורה בבכורות ולא בתרומות ולא בנבילות ולא בטריפות ולא בשקצים ולא ברמשים, ולא משכחת שיהיו כולם שוין לענין סחורה, אלא כי הי גוונא, שקונה ומוכר, דבהדיא שריא רחמנא למכור, כדכתיב או מכור לנכרי, ומדכילי להו לכולא כחדא, משמע דגם בפירות שביעית אסור סחורה בכה"ג במוכר וקונה.

(ו) ונילאו הפוסקים בביאור הדברים, הרי קונה ומוכר זו היא דרך הסחורה האמיתית, כדרך הסוחרים שקונים ומוכרים ביוקר, ואם כן מאי מסתפקא להו לרבותינו ז"ל אם אפשר דהיינו נמי סחורה, דכתבו זאת בלשון ואפשר, עד שהצריכו להכריח ולהביא ראיה דגם בכי האי גוונא חשיבא סחורה.

(ז) ובאמת התוס' ז"ל (בע"ז דף ס"ב ע"א ד"ה נמצא) נקטי הכי בהדיא, דעיקר איסור סחורה הוא בקונה ומוכר. כמש"כ בזה"ל, אומר רבינו יצחק, דהסחורה שהיא אסורה בפירות שביעית, היינו לקנות הרבה ביחד להוליך ממקום הזול למקום היוקר כו' עכ"ל. ושוב מסקי, דגם לוקט ולוקח דיניהן שוין, יעויי"ש. נמצא מבואר בזה פלוגתא ראשונים ז"ל, וכאשר כתב כן הכפ"ת (בסוכה שם), דהתוס' הכא בע"ז פליגי ע"ד התוס' בסוכה, דפשיטא להו טפי דאיסורא דסחורה הוא בלוקט ומוכר, וכנ"ל. ויותר מזה הנה במלאכת שלמה הביא שיטת רבינו יהוסף ז"ל, דאיסור סחורה הוא לקנות כדי למכור, אבל מותר ללקט על מנת למכור אפילו על ידי עצמו. וכ"כ בתוס' הרא"ש ז"ל (סנהדרין דף כ"ו ע"א ד"ה משרבו), יעויי"ש. וכן משמע מהגר"א ז"ל בשנות אליהו, וכאשר כתבו בדעתו, החזו"א (סימן י"ג אות י"ז) והרידב"ז (סימן ז' סק"ב), יעויי"ש. וצריך ביאור במאי קא מיפלגי הני קמאי ז"ל.

מדרבנן, אפ"ל דעד שקצים ורמשים קאי בדרבנן. אבל אי נקטינן דאיסור סחורה בשביעית הוי דאורייתא, לכאורה קשה, דתנא דמתני' פתח בדאורייתא, בשביעית, ואזיל ותנן איסור דרבנן, בבכורות ותרומות, [וכן נבילות וטריפות, להרבה ראשונים ופוסקים ז"ל], ושוב מסיק בדאורייתא אליבא דחו"י בשקצים ורמשים, ולכו"ע מהא דלא יהא אדם לוקט וכו'.

ב

עיקר איסורו, בלוקט ומוכר או בקונה ומוכר

(ד) והנה בעיקר איסורא דסחורה בפירות שביעית, מבואר כאן בר"ש ז"ל דעיקר איסורו קאי על הלוקט, דאסור ללקוט את הפירות על מנת למכרם. וכמש"כ בזה"ל, ולא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק, היינו לוקח היינו לוקט, כדקתני סיפא אבל הוא לוקט, ובהדיא קתני בתוספתא (פ"ה ה"ז), לא יהא לוקט, וכשמוכר בשוק הוא עצמו הלוקט, אסור, דללקט לאכלה אמר רחמנא, ולא ללקט לסחורה, דהיינו למכור, עכ"ל. אך שוב מסיק וז"ל, ואפשר שהקונה מחבירו בזול כדי למכור ביוקר, אסור, דהיינו סחורה, אבל מתניתין לא איירי בהכי, עכ"ל. והנה כי כן כתבו התוס' ז"ל (סוכה דף ל"ט ע"א ד"ה וליתבי) בזה"ל, לא חשיב סחורה אלא כי ההיא דמסכת שביעית וכו', וכשמוכר בשוק הוא הלוקט עצמו אסור, דללקוט לאכלה אמר רחמנא, ולא ללקט לסחורה, דהיינו למכור וכו', ואפשר הקונה מחבירו כדי להרויח ולמכור ביוקר היינו נמי סחורה כו', עכ"ל. ופירש שם הכפ"ת דתחילה צידדו התוס' לומר דדוקא בלוקט הוא דאיכא איסור סחורה, ושוב מסקי דאפשר דגם בקונה ומוכר כדי להרויח הוי נמי בכלל סחורה. והוא כדעת הר"ש ז"ל. ומבואר מדבריהם, דעיקר איסורא דסחורה

ג

בחילוקי ההלכות בין איסור סחורה
להפסד בפ"ש

(ח) וכמו כן צ"ב, אטו נימא דגם לענין הפסד פירות שביעית, דדרשינן לה נמי מלאכלה ולא להפסד, האם גם בהא נמי קא מיפלגי הני רבנן קמאי ז"ל, אם עיקר האיסור קאי על הלוקט, כמו דפליגי בדרשת חז"ל דלאכלה ולא לסחורה, ומאי שנא איסור הפסד מאיסור סחורה.

(ט) ותו איכא לעיוני בזה, דהנהגה כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו משמו"י ה"א), אין עושין סחורה בפירות שביעית, ואם רצה למכור מעט מפירות שביעית מוכר, ואותן הדמים הרי הן כפירות שביעית, וילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית, ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדושתו כשהיו, עכ"ל. [ולמד כן רבינו ז"ל מסוגיית הגמ' (בסוכה דל"ט ע"ב), והאריכו הפוסקים כמה הוא השיעור שמתור למכור, ואכמ"ל]. ונתקשו המפרשים ז"ל, מאי שנא איסור שביעית משאר איסורים של סחורה, שלא מצינו בהם היתר סחורה למכור מעט מהם. [וכן מאי שנא מאיסור הפסד פירות שביעית שלא הותר אף מעט פירות להפסיד].

(י) ולכאורה בעיקרא דאיסור סחורה איכא לעיוני, היכא ילפינן איסור סחורה מדרשה דלאכלה, הרי אין זה מפקיע מידי את האכילה, אם הוא מוכר כדי לקנות ממנו דבר מאכל לאכלו בקדושת שביעית, וגם הלוקח יאכל פירות אלו בקדושת שביעית, אם כן לכאורה שפיר מתקיים בהן לאכלה. בשלמא הפסד פירות שביעית, שפיר שמעינן למעוטי מלאכלה, דעל ידי ההפסד הרי הוא מונע האכילה מפירות שביעית, אבל במוכר וקונה לאכילה, הרי אין כאן מניעה מקיום מצות התורה דלאכלה.

ד

מבאר דאיסור סחורה הוא איסור אנברא

(יא) ואשר יראה בזה בס"ד, דהנראה לבאר, דעיקר איסורא דסחורה בפ"ש הוא על הגברא. כלומר, דמהא דאמרה תורה לאכלה, דרשו חכמינו, דבא הכתוב לומר לך, שאין לנו רשות בפירות של שביעית אלא אכילה בלבד, ואסור לעשות בהם שום שימוש אחר של בעלות זולת זה של אכילה. והיינו הך דדרשינן לאכלה ולא לסחורה, כלומר אין לך בו אלא רשיון של אכילה בלבד. ושאיני מאיסור הפסד [ומדה ומשקל] שהם מחמת החפצא של קדושת שביעית דרמיא על הפירות, כמו תרומה וכדומה.

(יב) ויסוד הדברים נראה מפורש יוצא מדברי רש"י ז"ל עה"ת (פר' בהר פרק כ"ה פ"ו), דכתב וז"ל, והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, אע"פ שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך, עכ"ל. הרי דיסוד איסורא דסחורה הוא שלא ינהוג בהם כבעל הבית, ואין להם היתר בהני פירות אלא אכילה והנאה בלבד, ומבואר כמשנ"ת. [ויעויין מש"כ רש"י ז"ל ביסוד איסור סחורה בגמ' (סוכה דף ל"ט ע"א), שהוא משום ביעור, והאריכו בזה האחרונים טובא, ואכמ"ל].

ה

בניאור פלוגתת הראשונים אי איסור
סחורה עיקרו על הלוקט או בקונה
ומוכר

(יג) ובזה נראה לבאר פלוגתת הראשונים ז"ל, דס"ל לר"ש והתוס' ז"ל (בסוכה) דעיקר איסורא דגברא בסחורה דשביעית הוא על הלוקט, שהוא זוכה מן ההפקר, עליו אמרה תורה, דאף שזכה בו מ"מ לא ינהוג בו מנהג בעל הבית אף לסחור בהם, כמו בכל השנים,

מקודשת. וממילא ניחא נמי היטב, דהקונה אותם יש לו בהם זכות ממון, ושפיר הוי אמינא דמצי למוכרן, אי לאו דאשמעינן דגם על הקונה רמיא איסור סחורה בפירות שביעית, וכמשנ"ת.

(יז) ודעת אידך קמאי ז"ל, דסבירא להו דעיקר איסור סחורה הוא דוקא בקונה ומוכר, נראה דנקטי דלא מקרי לתא דסחורה אלא בקונה ומוכר, כדרך הסוחרים, שקונה בזול ומוכר ביוקר. אבל בלוקט, שזכה בהן מן ההפקר, ולא קנאם תחילה, יש מקום לומר דזה לא מקרי כלל בגדר סחורה. מיהו נראה, כי גם לשיטתם, שפיר י"ל דגדר איסור סחורה בשביעית הוא על הגברא, שאסרתו תורה לסחור בהני פירות להרווחה, ואין האיסור מפאת קדושת הפירות, וכמשנ"ת.

ז

בהיתירא למכור פ"ש כדי חייו

(יח) ובזה מובן מה דהותר למכור מעט כדי חייו, דכל זה אכתי נכלל שפיר בזכות האכילה, שנתנה לו תורה, דלאו להרווחה הוא מוכרם אלא לצורך חייו, ולא נתמעט לן מלאכלה אלא שלא לסחור בהן להרווחה, דאז מקרי סחורה, שעושינן כן לקנות בזול ולמכור בריווח, וכריהטא דלישנא דהתוס' שם בסוכה, שסחורה הכוונה שעושינן להרווחה. ולכן כאשר הוא מוכר רק מעט כדי חייו לא חל עלה חלות גדר סחורה, שענינו הרווחה. והיינו הך דקא מדייק הרמב"ם ז"ל בלשונו הזהב, וילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדושתו כשהיה, עכ"ל. דכוונתו להורות לנו שההיתר בזה הוא, כיון דשוב יהיה הכל לאכילה, הן אצל המוכר והן אצל הקונה, לפיכך שפיר מתקיים כאן לאכלה, ולא דרך מסחר הוא. [ויותר מזה מבואר דעת הריטב"א ז"ל (סוכה דף ל"ט ע"א) דהרשות בידו למכור פירות שביעית כמה שירצה ובלבד שינהוג בהם קדושת שביעית. וכמו כן כתב בחידושו (ע"ז דס"ב ע"א), דאיסור סחורה הוא רק כשקונה בהם

דבשביעית אין לו בהן בעלות אלא זכות אכילה בלבד. ולכן היה מקום לומר, דבקונה פירות שביעית, אין בזה איסור סחורה, כיון שקנאם בכסף מלא, ממילא יש לו בהן גם זכות מכירה, דהרי ליכא חלות איסור על החפצא של הפירות מלסחור בהם, לכן אין בזה איסורא דסחורה בפ"ש, ולפיכך הוכרחו לבאר ולהוכיח כי גם כבי האי גוונא, בקונה ומוכר, נמי איכא איסורא דסחורה.

(יד) וכי תימה, מאי קא סלקא דעתך דקונה פירות שביעית רשאי למוכרן, דליכא איסור סחורה אלא על הלוקט, מ"מ איך חל המקח, והרי דיו לבוא מן הדין להיות כנידון, והרי בעל הבית גופיה [המוכר] אין בו כוח לסחור בפירות אלו, אלא זכות אכילה בלבד, איך קנה הקונה בהן גם זכות סחורה.

ח

מבאר דלמרות איסור סחורה אכתי מקרי

ממונו

(טו) אך נראה, דאע"ג דרמיא איסור סחורה אגברא, שלא לעשות סחורה בפירות שביעית, מ"מ אכתי מקרי ממונו, אלא דרחמנא אסר עלה לסחור בהן, ולכן אם עבר ומכרן לאחרים, שפיר יש מקום לומר דזכה בהן הקונה לגמרי, אף לסחורה, אי נימא דבקונה ומוכר ליכא איסור סחורה.

(טז) ויסוד הדברים למדנו מהא דאמרי' בגמ' (קידושין דף נ"ב ע"ב), דהמקדש בפירות שביעית מקדושת, ופירש"י ז"ל (בד"ה המקדש) וז"ל, ולא אמרינן לאו ממונו דזוכה בהן נינהו, אלא כיון דזכה בהן, ממונו הוא לכל דבר, עכ"ל. ונראה דכוונתו לבאר בזה, דאע"ג דרמיא עלי' איסורא לסחור בפירות אלו, מ"מ אכתי מקרי ממונו, אלא דאסרתו תורה לעשות בהם סחורה, שלא ינהוג בהם כבעל הבית אע"ג שזה ממונו. ומבואר דאיסורא דסחורה בפירות שביעית אין הכוונה שבא הכתוב להפקיע ממנו זכות הממון, אלא שאינו רשאי לסחור בהם, ולכן האשה

כשבנו מוכר על ידו, פירוש בשבילו, אע"פ שהוא לקטן למכרן, לא מיחזי כסחורה, עכ"ל. ועמדו בזה המפרשים, ולפמש"נ אפ"ל דס"ל כהני קמאי, דדוקא בקונה ומוכר הוא דהוי איסור סחורה מן התורה, אבל בלוקט ומוכר אין איסורו אלא מדרבנן, הואיל דמיחזי כסחורה, ודו"ק.

מ

בישוב לשון המשנה (פ"ו מ"ג)

כב) איברא, דאתינן להכי מיושב היטב קושיין, דאפשר דהא דפתח תנא ואמר שאין עושין סחורה בפירות שביעית, איירי באיסור סחורה דרבנן, למר כדאית ל' ולמר כדאית ליה. דהיינו לדעת הר"ש ז"ל, איירי בקונה ומוכר. ולדעת הר"י ז"ל, איירי בלוקט ומוכר. וממילא נמצא דכל השנויין במתני' הוי לנכון כולהו איסוריהו רק מדרבנן, עד לסיפא דלא יהא אדם לוקט וכו', דזה הוי מן התורה. [ולשיטת החו"י עד שקצים ורמשים הוי דרבנן].

כג) וביותר תתיישב לן מתניתין היטב, דפתח תנא וקתני איסורא דהצבע לא יצבע בשכר, שאין עושין סחורה בפירות שביעית, ואכן מלשון הר"ש ז"ל נראה לפום ריהטא, דלאו היינו סחורה ממש, אלא דהוי כעין סחורה. דכתב וז"ל, וצביעה בשכר כסחורה, עכ"ל. וכאשר דייק ידידי הגר"מ גליס שליט"א בביאוריו למשניות (הוצאת לייקוואד), והוסיף כי כן מדוקדק מלשונו לעיל (במשנה ב' בד"ה ואין להן ביעור ולא לדמיהן), דכתב וז"ל, ומין הצבועין צובע לעצמו אף לאחר שביעית, אבל לא בשכר ולא לסחורה וכו' עכ"ל. ומדחילקם לתרי, משמע דשכר דצבע לאו היינו סחורה ממש. אך הרה"ג הנ"ל מתקשה מהא דהר"ש ז"ל מסיק עלה דאיסור צובע הוא מהא דדרשינן לאכלה ולא לסחורה, דנראה דמדאורייתא הוא. אך לפי מה שנתבאר אין בזה הכרח, דהרי יש איסור סחורה שהוא רק מדרבנן, וכמש"נ. ויש לחזק דברינו טובא

דבר שאין בו קדושת שביעית, יעוי"ש. והאריך בזה בהערות לספר שנת שבתון למוח"ז הגרעק"י שלעזינגער זצ"ל (דף כ"ט) להוכיח כי כן נמי דעת הרשב"א ובעל המאור והראב"ד והרמב"ן ז"ל, יעוי"ש בארוכה. ואכמל"י.

ה

מבאר מתי הוי איסור סחורה איסור דאורייתא

יט) ולולי דמיסתפינא הייתי אומר בענ"ד, דלפי דעת הר"ש ותוס' בסוכה, באמת אין איסור סחורה מן התורה אלא בלוקט ומוכר דוקא. דסבירא להו דהאיסור קאי על המלקט מן השדה, וכמדוייק בדבריו, דכתב, לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה. ומאי דמסיק בדבריו, דאף בקונה ומוכר איכא איסור סחורה, אפ"ל דהיינו רק מדרבנן. ולאידך קמאי ר"י (בתוס' בע"ז) ורבינו יונתן ז"ל, אפשר לומר לאידך גיסא, דבקונה ומוכר הוי איסור דאורייתא, כי כך היא עיקר דרך סחורה שאסרה תורה, אבל אף בלוקט ומוכר אסרו חכמים משום סחורה.

כ) וסיוע לדברינו נראה, דהרי כל הוכחת הר"ש והתוס' דגם בקונה ומוכר איכא איסור סחורה, הוא מהא דכילל תנא דמתני' איסור סחורה בשביעית יחד עם איסור סחורה דבכור, דאיירי דוקא בקונה ומוכר, משמע דכולהו בחדא מחתא קתני, וגם בשביעית אסרינן קונה ומוכר. מעתה י"ל כן גם לנידו"ד, דכולן שוין לחומר האיסור שאינו אלא מדרבנן, דהא בבכור פשיטא דאיסור סחורה בו אינו אלא מדרבנן כנ"ל, וכן נמי איסור סחורה דתרומות, ומדכייל להו כולהו כחדא, שמע מינה דכולהו בחדא מחתא קאי, ובכולם איסורם הוי רק מדבריהם, וא"ש.

כא) ובזה מיושב לשון הרע"ב ז"ל במתני' דמשמע מריהטא דלישני' דס"ל דלוקט ומוכר הוי רק דרבנן, דכתב וז"ל, ולא יהא לוקט, כלומר, לוקט ומוכר, דנראה כסחורה. אבל

דאיסורם מדרבנן, והוציא בסוף שקצים ורמשים, שאיסורם מדאורייתא, וא"ש.

יא

בביאור שיטת המב"ט ז"ל שאין איסור סחורה בפ"ש של נכרים

(כה) והנה לפמשנ"ת לן בס"ד דיסוד איסורא דסחורה בפירות שביעית הוא על הגברא, שלא ינהוג בו כבעל הבית, ולא על החפצא, מפאת קדושת שביעית, אתאן בזה לבאר היטב דברי המב"ט ז"ל (ח"א סימן כ"א), שהעלה לדינא, דאע"פ שיש קדושת שביעית בפירות נכרים מ"מ אין בהם איסור סחורה, ולכן אף יהודי שקנה מנכרי מותר לו למכור לאחרים, ואין בזה איסור סחורה. ולמד כן ממה שהביא מרבינו שמשון הזקן ז"ל דפסק שאין בהם ביעור, כיון שהוא דין ממוני, להפקיר הפירות שיוכלו אחרים לזכות בהן, והגוי עצמו לא היה מחוייב להפקיר, אף הישראל הקונה ממנו פירותיו, פטור מלהפקיר, דמצי למימר קאתינא מכוח גברא דלא מצית לאישתועי דינא בהדיה, וממילא מהאי טעמא מסיק המב"ט ז"ל, דאין בהם נמי סחורה. ואסברא לי' בזה"ל, אבל מה שלקח בדמים פירות שביעית של גוי הרי תחילתו בסחורה, ומצי למימר אתינא מכח גברא וכו', עכ"ל, יעויי"ש.

(כו) ונילאו הפוסקים בהבנת דבריו, דאיך השווה אהדדי דין ביעור לאיסור סחורה. דבשלמא בדין ביעור, דהוי דין ממוני בין אדם לחבירו, שציותה תורה להפקיר הפירות, שפיר מצינן למימר, דכשקונה מהגוי, קנה ממנו גם זכות זה, שאינו צריך ליתן הפירות לאחרים, אבל איסור סחורה, שהוא איסור תורה על האדם להרויח ממון מפירות שביעית, היאך אפשר לקנות מהגוי זכות זו שיהא מותר להרויח ממון משביעית, ואטו נאמר שיהא מותר גם כן לישראל להפסיד את פירות שביעית שקנאם מנכרי, והאריך בזה יפה בספר באר חיים (סימן ו'), יעויי"ש.

ממאי דכתב הר"ש סירילאו ז"ל בשלהי מתני' בשם הר"ש ז"ל בזה"ל, וגבי שביעית, כיון שעושה מעשה של הצביעה משום שכרו, דמי לקונה כדי להרויח, דהיינו סחורה, עכ"ל. וניחא היטב לפי מה שנתבאר דסבירא לי' לר"ש ז"ל דקונה ומוכר הוי איסורו רק מדרבנן, וא"ש.

י

בישוב תשו' החתם סופר ז"ל (בס"ו ק"ו) לענין איסור סחורה בדברים אסורים

(כד) וארוחנא ליישב בזה דברי החתם סופר ז"ל בתשו' (יו"ד סימן ק"ו), שהביא רא"י לשיטת החוות יאיר ז"ל (סי' קמ"ב) שצידד לחדש דרק שקצים ורמשים ובהמות הוי דאורייתא, כיון דלא היה להם שעת הכושר ומאסי טפי, אבל נבילות וטריפות אסירי רק מדרבנן. מדברי הרמב"ם (פ"ה מהל' שלוחין ה"י), דכתב וז"ל, וכבר ביארנו במקומו שאסור לעשות סחורה בפירות שביעית ולא בכורות ולא בטריפות ולא בניבילות ולא בתרומות ולא בשקצים ורמשים, עכ"ל. והרי איסור סחורה בככור ותרומה הוי רק מדרבנן משום גזרה אטו בזיון קדשים, ומדכיל עמהם נבילות וטריפות, והפסיק בתרומה בין נבו"ט לשקצים ורמשים, שמע מינה דנבו"ט נמי דרבנן ניהו, משום תקלה, דילמא אתי למיכל, אבל לא מה"ת, משא"כ שקצים ורמשים איסורו הוא מן התורה, עכ"ד. ותמה עלה בתשו' בית שערים (יו"ד סימן קצ"ח), דלטעמיך דנבילות וטריפות דרבנן, ושקצים ורמשים דאורייתא, ודאי תקשי, הרי סחורה בפירות שביעית ודאי דאורייתא, ואם כן מאי טעמא הפסיק בכל הני דרבנן, בכורות ונו"ט ותרומות, בין שביעית ושקצים ורמשים, דאיסור דאורייתא דידהו מן התורה, עכ"ד. אך לפמשנ"ת דאיכא גווני בסחורה דפירות שביעית שהוא רק מדרבנן, ניחא היטב, דאפשר לאוקמי דאיירי בכה"ג שאין איסורו אלא מדרבנן, וכולהו בחדא מחתא תנן,

וצריך לשלם כנגדן קישואין, ועכשיו בשנת השביעית הרי אינו יכול לפרוע חובו מקישואין של שביעית [אף באופן שאין בהן משום ספיחין], דאין פורעין חוב מפירות שביעית, דהוי סחורה, ומקישואין של ערב שביעית אי אפשר לשלם, מפני שהם מתקשים, לכן צריך להמתין עד מוצאי שביעית, וישלם מהם. ובירושלמי (תרומות פ"ו ה"ג) הוכיח ר' אבין ממשנה זו דאין משלמין לתרומה מפירות חוץ לארץ, דאל"ה הרי יכול לפרוע חובו בשנת השביעית מפירות חוץ לארץ, שאין בהם קדושת שביעית, ודחיא ל' דאפשר דמשנה זו קאי לפני שהתיר רבי להביא ירק מחו"ל. ומעתה הוכיח מכאן המהרי"ט ז"ל לשיטתו, דאין עושים סחורה בפירות נכרים, דאל"כ הרי יכול ליקח מן העכו"ם קישואין בשביעית, ולשלם מהן חובו, ומהוצרך להמתין עד מוצאי שביעית, שמע מינה, דגם בפירות עכו"ם איכא איסור סחורה בשביעית.

(כט) והנראה ליישב בזה, דנהי דאין בהם איסור סחורה, אך מפאת טעמא אחרנא אי אפשר לשלם מפירות נכרים בשביעית, אליבא שיטת המבי"ט ז"ל. דהא ביאר בארוכה בתשו' (שם), דהם גם פטורים מתרומות ומעשרות, כיון דחל עליהם קדושת שביעית, [וכן ס"ל נמי למהרי"ט ז"ל שם], א"כ הרי אין לפירות נכרים בשביעית זיקת תרומה, והו"ל כדין פירות הפקר, שאין משלמין מהם תשלומי תרומה, כדשנו שם במשנה הקודמת (משנה ה'), אין משלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר, והטעם הוא, מפני שאין להם זיקת מעשר, א"כ הה"נ פירות שביעית של עכו"ם, אין משלמין מהם, דאע"ג שאין בהם איסור סחורה, אבל אין להם זיקת תרומה, לכן אינן ראוין לתשלומי תרומה, וא"ש.

(ל) ואע"ג דרבנן פליגי שם, כדמסקינן במתני' וחכמים מתירין באלו, ובירושלמי מסקי ר"י דפליגי בכל הני, ולדבריהם משלמין גם מן ההפקר, וכן פסק הרמב"ם ז"ל (פ"י

כז) אך לפמשנת נחא היטב, דבאמת גם איסור סחורה הוא דין ממוני גרידא דרמיא רחמנא על הגברא, שנמנע ממנו לעשות סחורה בפירות שביעית שלו. ומעתה שפיר יש לומר, דכיון דמעיקרא לא חל בפירות אלו של הגוי האי איסורא, ושפיר יש בכוחו לסחור בפירות אלו, ממילא שוב כאשר הישראל קנה אותם ממנו, הרי הוא קנה ממנו גם זכות סחורה זה שהיה לו בהן. והיינו כוונת המבי"ט ז"ל במש"כ, דתחילתו בסחורה, ר"ל דהרי מתחילה בא לידי הישראל על ידי היתר סחורה, וממילא לא חל כאן כלל דין סחורה. [כאשר ביאר המבי"ט ז"ל, דזה פשוט דמותר לישראל לקנות שביעית מגוי, אע"ג דאית בהו קדושת שביעית, ואין הדמים נתפסים בקדושת שביעית. וכ"כ המהרי"ט (ח"א סימן מ"ג) והחזו"א (בקונטרס סדר שביעית אות ד' וע"ע מש"כ בשביעית סימן י' אות י"ד), עיי"ש. ומיהו הר"ש סירליאו (פ"ט ה"ו) והשל"ה הק' (שער האותיות דיני שביעית) נקטי דהמענות נתפסין אצל הגוי בקדושת שביעית, ולכן אסור לקנות ממנו ולתת לו מעות, משום אין מוסרין דמי שביעית לע"ה, ונילאו הפוסקים בדבריהם הק' ואכמל"ן. ולכן יכול הישראל לעשות בהם הלאה סחורה, דקא אתי מכח גברא דלא חל עלה איסור סחורה, ויש לו זכות מסחר בהני פירות כמו המוכר, וכמש"נ.

יב

מו"מ בדברי המהרי"ט ז"ל דאיכא איסור סחורה בפ"ש של נכרים

(כח) אמנם המהרי"ט (ח"א סימן מ"ג) פליג עלה, והעלה שיש איסור סחורה בפירות נכרים, שקנה הישראל מנכרי, אף שמסכים שם שאין בהם דין ביעור. והוכיח כדבריו, מהא דתנן במשנה (תרומות פ"ו מ"ו), אין משלמין [תשלומי תרומה] אלא ממין על מינו, לפיכך אם אכל קשואין של ערב שביעית ימתין לקישואין של מוצאי שביעית וישלם מהם. פי' דאם אכל קישואין של תרומה בערב שביעית,

בפירות נכרים וחייבין במעשר במירחן
ישראל, יעויי"ש[ן].

יג

מו"מ בדברי הב"י ז"ל דאין נוהג קדושת שביעית בפירות נכרים

(ג) אך אי קשיא הא קשיא לענ"ד, אליבא
שיטת מרן הבית יוסף ז"ל דסבירא ל"י דאין
נוהג קדושת שביעית בפירות נכרים, וסבירא
ל"י נמי דפירותיהם חייבין בתרומות ומעשרות
אם מירחן ישראל, כמבואר בארוכה בתשו'
אבקת רוכל (סימן כ"ד), ובספר ברכי יוסף
(יו"ד סימן של"א סק"י) מביא מתשו' הרב"י
ז"ל מכת"י שכן הנהיג בצפת להפריש תרומות
ומעשרות בשביעית מפירות נכרים שנתמרחו
בידי ישראל, יעויי"ש בארוכה. לכאורה לפי זה
הרי מצאנו דרך לשלם דילוועין בשביעית,
שיקח מפירות נכרים, דאין בהם קדושת
שביעית, ממילא אין בהם איסור סחורה, וגם
יש בהם זיקת תרומה, דהרי חייבין בתרו"מ
כשנמרחו בידי ישראל, וא"כ שפיר יכול לשלם
מהם, ולמה הצריכו שימתין עד מוצאי
שביעית.

(ד) ואולי יש לומר בזה בדוחק, ליישב
דברי מרן הב"י ז"ל, דסבירא ל"י דכיון
דבעיקרם אין בפירות נכרים קדושת תרו"מ,
אלא אם כן מירחן ישראל, משום הכי אכתי
עוד לא מקרי דאית להו זיקת תרומות
ומעשרות, הואיל ובשורשם ועיקרם אין
עליהם חובת תרומות ומעשרות, כיון שנתגדלו
בשדה של נכרים, ודו"ק.

יד

המחמיר לנהוג ק"ש בנכרים אם יכול לקנות אצל חנות המקיל בזה

(ה) ובזה אתאן לברר הלכה למעשה,
בנוגע למי שמחמיר לנהוג קדושת שביעית
בפירות נכרים, כשיטת המב"י ז"ל, וכהכרעת
החזון איש ז"ל, ונוזהר בכל ההלכות האמורות

מהל' תרומות הי"ח), עיי"ש. והיה אפשר
ליישב, דהוכחת המהרי"ט ז"ל קאי לשיטתם,
דקיימא לן כוותייהו, דמשלמין מן ההפקר,
וא"כ ממילא הרי היה שפיר אפשר לשלם מן
השביעית, לולי הטעם דאיסור סחורה, ולכן
שפיר הוכיח דאיכא איסור סחורה בפ"ש של
נכרים מהא דלא אמרו שיכול לשלם מהם אף
בשביעית. אך אכתי שפיר יש לומר דמשנה זו
קא אזלא אליבא דכו"ע, אף אליבא דר"מ,
דאמר שאין משלמין מן ההפקר, ולכן אינו
יכול לשלם בשביעית מפירות נכרים, כיון
שאינן להם זיקת תרומה, הרי הם כדיון פירות
דהפקר שאין משלמין מהן, וכמ"ש. [ובאמת
הרמב"ם ז"ל בפיהמ"ש פי' דהא דקתני שאין
משלמין מן השביעית היינו משום שאין
משלמין מן ההפקר, והיינו אליבא דר"מ, אך
בחיבורו (בפ"י מהל' תרומות הי"ט) כ' משום
שאינן עושין סחורה בפירות שביעית, והיינו
מכיון דקיי"ל דרבנן פליגי אכולהו וס"ל
דמשלמין מן ההפקר, ודו"ק].

(א) וכי תימה, הרי עיקר הוכחתו
דהמהרי"ט הוא מהא דהירושלמי מותיב למה
אינו יכול לשלם בשביעית מפירות חו"ל, ואם
כן שפיר מוכיח מזה, דאיכא איסור סחורה
בפירות נכרים, דמאי שנא פירות חו"ל מפירות
נכרים, והרי גם בהם אין זיקת תרומות, ומ"מ
נחתין למימר שיוכל לשלם מהם, הה"נ פירות
נכרים, והדרא הוכחתו למקומה.

(ב) אך נראה לענ"ד דאי משום הא לא
איריא, דהנראה דהירושלמי איירי בפירות
חו"ל במקומות הסמוכין לארץ ישראל,
שתיקנו בהן תרו"מ, כמבואר בירושלמי (פ"א
דתרומות ה"ג), וכדפירש בהדיא בר"ש
סיריליא ז"ל, וממילא אית להו זיקת מעשר,
ולהכי שפיר בעו למימר דמשלמין מהן
תשלומי תרומה, משא"כ פירות שביעית של
נכרים אליבא דמב"י ומהרי"ט ז"ל, שאין
בהם כלל זיקת תרו"מ, באמת אי אפשר לפרוע
מהן, ודו"ק. [ובחזו"א (שביעית סי' כ' סק"ז)
נקט תרתי לחומרא שנוהג קדושת שביעית

בברכי יוסף (יו"ד סימן של"א ס"ק י') שמצא בשו"ת מהר"ם בן חביב מכת"י (סימן ל"ה) דאע"פ דנקט להחמיר דנוהג קדושת שביעית בפירות נכרים, מ"מ כתב שם, דלענין ביעור וסחורה סמכינן ע"ד הבית יוסף ז"ל שאין בזה קדושת שביעית.

זו

אם איסור סחורה הוא גם על הקונה, וברעת החזו"א ז"ל בזה

(ז) ומדבריהם שמעינן דנקטי דאיסור סחורה הוא רק על המוכר. ובאמת זה מבואר היטב לפמשנ"ת בס"ד דשורש איסור סחורה הוא על הגברא, שלא ינהוג בו כבעל הבית, וממילא מובן היטב דהאי איסורא שייכא על בעל הפירות, שהוא המוכר. והנה כי כן פשיטא לי' לנודע ביהודה (ח"א אהע"ז סימן ע"ז) ודחיא לסברת מחו' הגר"י מהמבורג ז"ל דאיכא איסורא גם על הלוקח. וכן פשיטא לי' למהר"ם בן חביב ז"ל בכפ"ת (סוכה דף ל"ט ע"א) דהאיסור רק על המוכר, וכן בזכרון יוסף (אהע"ז סימן ט"ו) ובבית אפרים (אבהע"ז סימן קי"ד), אך דעת המקנה (קידושין דף נ"ב ע"א) מבואר דהאיסור הוא גם על הקונה, [אך י"א שלא כתב כן אלא התם, במקדש את האשה בפירות שביעית, דהחלות נעשה גם על ידי האשה, ואכמ"ל].

(ח) מיהו דעת החזו"א ז"ל מבואר בזה לחומרא, כמש"כ בקונטרס סדר השביעית (סימן כ"ו אות ג') בזה"ל, פרי אדמה הגדלין ביד נכרי וכו' אסורים בסחורה והפסד, וחייבין בביעור בזמן הביעור, עכ"ל. וכן מתבאר מדברי החרדים שהביא השלה"ק (בשער האותיות סוף דיני שביעית), יעווי"ש. [וע"ע בחכמת אדם (שערי צדק פי"ט הל' ה'), עיי"ש]. ובררך אמונה (פ"ו סק"ב) הביא בשם החזו"א ז"ל דאף הקונה פירות נכרים מישראל עובר בזה שמשותף באיסור סחורה או משום לפני עיור. ומביא עוד שהורה מרנא החזו"א

בנוגע לשמירת וקדושת פירות שביעית בעניני הפסד וכו'. אך לענינינו, יש לברר מה הדין, אם יכול לקנות מחנויות המוכרים בשביעית פירות נכרים, כפי הנהוג כאן בבי"צ בעיה"ק על פי פסק מרן הבית יוסף ז"ל וכהכרעת הפאת השלחן ז"ל (סימן ד' סעיף י"ג) שאין נוהג קדושת שביעית בנכרים, וכאשר כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן קכ"ח וח"י סימן קי"ד). ויש לדון בזה, הן משום איסור סחורה, והן משום איסור מסירת דמי שביעית לע"ה, כמבואר בברייתא (סוכה דף ל"ט ע"ב), דגזרו חז"ל שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ, והרי על ידי המכירה נתפסים הדמים בידי המוכר בקדושת שביעית. וכן י"ל משום איסור מדה ומשקל, המבואר במשנה (שביעית פ"ח מ"ג), דאף במקום שמתר למכור פירות שביעית, כגון בלקח והותיר, מ"מ תקנו חכמים שלא למכור במדה ומשקל אלא באומד.

(ו) והנה לענין איסור סחורה, כבר נתבאר לן דנחלקו בזה המאורות, דלדעת המבי"ט ז"ל אין איסור סחורה כלל בפירות נכרים, אף דנוהג בהם קדושת שביעית. ויתירא מזו העלה שם המבי"ט ז"ל לדינא, דמתר לקנות פירות שביעית של נכרים מיהודי שנוהג כהוראת הב"י ודעימי' ז"ל ואינו נוהג בהן קדושת שביעית, ומותר אף במדה ומשקל, וכן מותר לשלם לו מיד, ואין בזה משום אין מוסרין דמי שביעית לע"ה, אע"פ שיודעים בבירור שהמוכר לא ינהוג בהם קדושת שביעית. וכמו כן העלה להתיר למכור להם מעט פירות נכרים שלא במדה אע"פ שיודע שהוא לא ינהוג בהם קדושת שביעית, ואין בכל זה משום לפני עיור, כיון שהוא עושה כהוראת הפוסקים שאין קדושת שביעית נוהג בפירות נכרים, ובכה"ג אין משום לפני עיור, יעווי"ש. [וכן מבואר בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ס"ו) דבכה"ג ליכא משום לפני עיור, ויעווי"ן מש"כ בזה בארוכה בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן מ"ד ובסימן נ"א), עיי"ש]. והנה כי כן הביא

למסור ומי פירות שביעית לע"ה [ולפמש"כ תוס' ע"ז ס"ב ע"ב אף בהקפה מותר], מיהו הסוחרים בכך עוברים משום איסור סחורה, ואותן שמוכרין [ע"י עצמן ולא ע"י שליח] פרדסיהן לנכרי, אף שעוברים בזה משום לא תחנם מ"מ הוי מכירה, ולדעת ספר התרומות פקעה מהן קדושת שביעית, ואע"ג שקשה לסמוך על זה, וכמש"כ לעיל סי' ו', מ"מ יש להם על מי שיסמוכו, ולכן אין לאסור פירותיהן דיעבד, עכ"ל. וזה סיוע רבתא למשנת.

מז

אם הבלעה מתיר גם איסור סחורה

(מ) ולכאורה אף לדעת החזו"א ודעימיה ז"ל דס"ל דאיכא איסור סחורה בפירות נכרים, איכא דרכא אחרינא להניצל מאיסור סחורה, ואיסורא דמסירת מעות לע"ה, ואיסור מדה ומשקל, שיכול לקנות על ידי קנין בהבלעה, דהיינו שיקנה הפירות בהבלעה יחד עם פירות שאין בהם קדושת שביעית [כגון ששית או חו"ל או מוצרים אחרים שאין עליהם שביעית], וכמבואר בגמ' (סוכה דל"ט ע"א) דבכה"ג אין הדמים נתפסין בקדושת שביעית, ואין בזה משום מסירת דמי שביעית לעם הארץ. [ומיהו יעויין בשו"ת ציץ הקודש (ח"א סי' ט"ו) דבעינן שלא תהא ניכרת ההבלעה, דהיינו שאין דמי פירות השביעית יקרים, וניכרת ההערמה, וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן ס"א), יעוייש"ה].

(מא) אך התינוח לשיטת הפוסקים ז"ל דס"ל דהבלעה מתיר גם איסור סחורה, וכאשר כתב בשו"ת ציץ הקודש (ח"א סימן ט"ו) בשם המהרי"ל דיסקין ז"ל, וכאשר מתבאר מלשון הר"ש ז"ל (שביעית פ"ז מ"ג), וכן הוכיחו מלשון הירושלמי (פ"ז משביעית ה"א), דתניא התם, חנווני שהיה מבשל ירק של שביעית לא יהא מחשב שכרו מירק, אלא מחשב הוא מיין ושמן ושכר בטלה, יעוייש"ה. דהנה בגמ' סוכה שם לא מפורש אלא דמהניא הבלעה שלא יהיו

ז"ל דלא שריא לקנות ממי שסומך על הפוסקים שמקילים בפירות נכרים, דאין להם על מי לסמוך, יעוייש"ה. וזה חידוש גדול, דהא מבואר שיטת הב"י ודעימיה ז"ל דאין נוהג שביעית בפירות נכרים, [ואפשר דהחזו"א לשיטתו (בסי' כ' סק"ז) דהב"י ז"ל חזר בו בסוף ימיו]. ואף המבי"ט ז"ל שפסק בסכינא חריפא להחמיר בזה מ"מ העלה דאין בזה איסור סחורה, וגם כתב בהדיא דבכל אופן אפשר עכ"פ לקנות שפיר ממי שסומך על הב"י ז"ל, ואף אין בזה משום לפני עיור, וכן נתבאר דעת מהר"ם בן חביב ז"ל, ואשר כן המנהג למעשה מדור דור פעה"ק על פי הוראת גאוני עולם הביד"ץ, וכמשנת. וזה גופא נמי חידוש דאיסור סחורה הוא אף על הקונה, כדנתבאר לעיל. אך נראה יפה מה שביאר בזה בספר משמרת השביעית (פרק י"ז סעיף ט') דלא איירי החזו"א ז"ל אלא בישוב החדש במקום ששם נוהגין איסור בפירות נכרים על פי הכרעת והוראת החזו"א ז"ל, ולפיכך אין לו על מי לסמוך להוציא עצמו מן הכלל ולומר שהוא החליט לסמוך על הנוהגים קולא בזה. אבל הנמצא במקום שהמנהג הוא להתירא על פי הוראת רבותיהם, כגון בירושלים עיה"ק, שהונהג כן רבות בשנים ע"י מרנן הבית דין צדק לדורותיהם, [או בשאר מקומות שהוקבע כן המנהג כדעת המקילים, או א' מאחינו בני עדות המזרח שנוהגים בכל ההלכות כדעת מרן הב"י ז"ל], שפיר יש להם על מי לסמוך, והדרנא לדינא שהכריעו הפוסקים דבכי האי גוונא אין בזה איסור גם משום לפני עיור, כיון שהוא נוהג כן על דעת והכרעת רבותיו, וכאשר האריך בזה בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' מ"ד), יעוייש"ה.

(לט) ופוק חזי מה שכתב בעצמו מרנא החזו"א ז"ל (שביעית סימן י' סק"ו) בזה"ל, ואתרוגין של שביעית אע"ג שמטייבין אותן בשביעית באיסור ומשמרין אותן אין הפירות נאסרין ויוצאין בהן בחג שעדיין הוא קודם ביעור, אלא שצריך ליקחם במתנה שלא

גם התיק, הנה הס"ת עצמו יקחו ממנו במתנה, ויבליעו דמיו בדמי התיק, שיוסיפו בדמי התיק כמו ששוה הס"ת, ובוזה נמצא דלא עביד המוכר איסורא, ובנה דבריו עפ"י סוגית הגמ' הנ"ל בסוכה ובבכורות שהתירו בהבלעה, יעוי"ש. הרי מבואר דגם דעתו נוטה כדעת הפוסקים ז"ל דאף איסור סחורה שרי בהבלעה.

(מד) אבל אכתי אין זה מעלה ארוכה לפמש"כ בדרך אמונה (פ"ח משמיטה ס"ק פ"ח) בשם החזו"א ז"ל דס"ל שאין הבלעה מתיר איסור סחורה, ולא מהניא אלא לענין תפיסת הדמים ומסירת דמי שביעית לע"ה, וממילא יש בזה נמי איסור מדה ומשקל, יעוי"ש. [וע"ד החידוד חשבתי להוכיח כן, מהא דבגמ' (בקידושין דף נ"ב ע"א), הוכיחו דהמקדש בפירות שביעית מקודשת, ואין בזה משום איסור סחורה, מהא דקתני במתני' שם, מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים ושלחן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן על ידי כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות. אבל שאר נשים מקודשות, שמה מינה המקדש בפירות שביעית מקודשת. ואי תימא דבהבלעה ליכא איסור סחורה, הרי איכא למימר, שאני הכא, שקידשה גם בכלכלה, וא"כ הו"ל בהבלעה, אגב הכלכלה, ולכן אין בזה משום איסור סחורה, אבל מנלן דגם במקדש בפירות שביעית גרידא נמי מקודשת, ואין בזה משום איסור סחורה. אלא על כרחך שמא מינה דאף בהבלעה אכתי איכא איסור סחורה בפ"ש, וממילא שפיר הוכיחו הגמ' מעובדא דמתני' דמהני קידושין בפירות שביעית. מיהו אפשר לדחות דהכלכלה אין בה ש"פ, או אפ"ל דדעתה ה' על הפירות דייקא שיהיו לשם קידושין. ואפשר נמי דהוי הבלעה דמינכר, שהקידושין יחולו רק על הכלכלה, דנקטי הפוסקים דלא מהניא, ודו"ק].

המעות נתפסים בקדושת שביעית, דהתם איירי בגוונא שאין איסור סחורה, כמבואר בתוס' שם. אך הפוסקים הנ"ל נקטי דאף משום איסור סחורה ליכא בהבלעה. [ומסתברא דלשיטת הפוסקים דגם איסור סחורה שרי בהבלעה, הוא הדין נמי שרי מדה ומשקל במכירה בהבלעה, וכדפשיטא לי' נמי בספר משמרת השביעית (פרק י"ז סעיף ו') יעוי"ש].

(מב) והנלענ"ד להוכיח כי כן נוטה נמי דעת המהרש"ם ז"ל דהבלעה מתיר אף איסור סחורה, דהנה בתשו' מהרש"ם (ח"א סימן ר"ח) נשאל ע"ד איסור סחורה בקניית בשר אחרים בלא ניקור מחלב ודם ומבשלין ומוכרין לעכו"ם, והרי יש בזה משום איסור סחורה בדברים האסורים. והשיב לדון להתיירא, כיון דהוי בהבלעה, שמוכר החלב יחד עם הבשר, והביא מהמבואר בסוכה (דף ל"ט ע"א) דמבליע בשביעית דמי אתרוג בלולב, וכן מהר"ש (פ"ז דשביעית מ"ג) בשם הירושלמי בהא דמוכר שלו ושל חברו, דמשמע דגם משום איסור סחורה שרי כשעושה כעין הבלעה. וכן הביא דמוכח מגמ' (בבכורות דף ל"א ע"ב) גבי מעשר בהמה, דכל היכא דלא מוכחא מילתא שרי בהבלעה, ולכן העלה להתיר בנידו"ד למכור הבשר שאינו מנוקד מחלב ודם, יעוי"ש. הרי דנקט בהדיא כי גם איסור סחורה שרי בהבלעה.

(מג) והנה כי כן נראה להוכיח נמי בהדיא דנקט הגרי"ח בעל בן איש חי ז"ל, דהנה בתשו' תורה לשמה (סימן ל"ג) נשאל ע"ד קהילה א' שאין להם ס"ת ורוצים לקנות ס"ת מהודר מא' שירש בירושה מאביו ס"ת שמונח בתיק של כסף, אם מותר לו למכרו להם, כיון דנפסק בשו"ע (יו"ד סי' ע"ר), דאינו רשאי למכור ס"ת שהניחו לו אבותיו. והשיב דכיון שהם צריכים לזה הרבה, כדי לצאת יד"ח, שרי למכרו ולקנותו בהבלעה, דהיינו מאחר שיש לס"ת זה תיק של כסף, והקהל רוצים לקנות

מהגוי עבורו. והובא שם נוסח שנוסח על ידי החזו"א ז"ל לענין זה.

מז) ואכן כך סידרנו בעזה"י פה בשכונתנו הק' שהתושבים חתמו ומינו את בעל החנות להיות עבורם שליח להשיג להם פירות וירקות מהעכו"ם, ובעל החנות חתם כמו כן עם כל הסוכנים שקונה מהם סחורה שהם יהיו שליחי לקנות עבורו מהעכו"ם עבור משלחיו. אך איברא, דהיינו רק ליתר שאת, לצאת ידי שיטות כל הפוסקים ז"ל. דהלוא ידוע דאנן פעהקת"ו נוהגים היתר בפירות נכרים עפ"י הנהגת רבותינו הבד"ץ מדור דור, וגם לשיטת המבי"ט ז"ל שהעלה שנוהג קדושת שביעית בנכרים, הרי יש בזה משום חומרא על גבי חומרא, א) הנהגת ק"ש בפירות שביעית, אשר הכרעת הב"י והפא"ש והנהגת הבד"ץ דפעה"ק הוא בזה להתירא. ב) דאיכא איסור סחורה בפירות נכרים, אשר הכרעת המבי"ט עצמו בזה להתירא. ג) דאיסור סחורה הוא גם על הקונה, אשר הכרעת הנוב"י והכפ"ת בזה לקולא. ד) דלא מהניא הבלעה לאיסור סחורה, אשר דעת המהרי"ל דיסקין ז"ל בזה לקולא. אך מ"מ כיון דמטינן דהחזו"א ז"ע הורה חומרא בכל זה, סודר הענין של השליחות, לצאת כל הדיעות, וה' יגמור בעדינו לטובה ולברכה, ונזכה לקיים כל מצות ה' בהידורן בשמחה ובטוב לבב כל הימים אכ"ר.

הנלפענ"ד כתבתי והשי"ת יעזרינו שנוכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תוה"ק בכל פרטיה ודקדוקיה, ונזכה לגמח"ט בסשצ"ג, שנת גאולה וישועה לכלל ולפרט, שנת הרמת קרן התורה והיראה, ותתקבל צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל קדם אבונא דבשמיא להיושע בכל הישועות, ולראות בבנין בית מקדשינו ותפארתינו מתוך רחמים וחסדים גלויים בב"א.

הלכה למעשה בזה

מה) ואתאן מכו"ז לדינא, הנה לכאורה לפי מה שנתבאר לן עולה, דבמקום שנהגו היתר בפירות נכרים, שאין נוהג בהם קדושת שביעית, עפ"י הנהגת והכרעת רבנן, וכגון פה עיה"ק ת"ו, שנהגו היתר עפ"י פסק והנהגת הבד"ץ מדור דור, אף מי שרוצה להחמיר על עצמו לנהוג קדושת שביעית בפירות נכרים, כהכרעת המבי"ט ז"ל, מ"מ יכול לקנות שפיר מבעל חנות שמוכר פירות נכרים, וינהג בהם קדושת שביעית. [וליתר שאת יקנה ממנו בהבלעה עם דברים שאין בהם ק"ש, או שישלם בהקפה].

מו) ומיהו מאן דחפץ להחמיר על עצמו בכל החומרות שנאמרו בזה, הן דאיכא קדושת שביעית בפירות נכרים, והן שיש בזה איסור סחורה ומדה ומשקל ומסירת דמי שביעית לע"ה, והן דאיסור סחורה הוא אף על הקונה או משום שיתוף או משום לפני עיור, והן דלא מהני הבלעה להתיר איסור סחורה. אין לו עצה להשיג פירות מחנויות שיש להם פירות נכרים, [ונוהגים בזה היתר כנ"ל], אלא על ידי מינוי שליחות, כמו שהורה החזו"א ז"ל, כמובא בדרך אמונה (פ"ו ס"ק י"ח), דהיינו שהלוקח חותם על שטר שליחות שהוא ממנה את בעל החנות שליח לקנות עבורם תוצרת מנכרים, ובעל החנות קונה בעצמו מהנכרים, או שגם הוא ממנה בכתב שליחות את הסוכנים שיהיו שליחים שלו לקנות מהנכרים. וברוך זו אין כאן סחורה כלל אלא מעשה שליחות, והמוכרים מוסרים במדה ומשקל לקונים מה שנקנה בשליחותם עבורם, והכסף שהקונים משלמים אין זה דמי שביעית רק תשלום הוצאות ושכר טירחה שהיו לסוכן ולמוכר לביצוע השליחות להביא הפרות